

PŘEHLED HLAVNÍCH TYPŮ VĚT VEDLEJŠÍCH

I. Věty indikativní

Indikativní věty vedlejší konstatují skutečnost. Výskyt konkrétních časů v nich se řídí tím, zda věty vyjadřují děj současný s dějem věty hlavní, nebo děj předcházející ději věty hlavní.

	VV současná	VH	VV předčasná
minulost	imperfektum	perfektum, imperfektum	plusquamperfektum
přítomnost	prézens	prézens	perfektum
budoucnost	futurum I.	futurum I.	futurum II.

Tento obecný model se dá uplatnit na všechny typy indikativních vět vedlejších (bylo by zbytečné uvádět všechny možné varianty indikativních vět, následující příklady vycházejí ze svrchu uvedeného schématu a dají se podle něj libovolně obměňovat).

1. Vztažné věty

- bývají uvozeny vztažným zájmenem (nejčastěji *qui, quae, quod* v jakémkoliv pádě); současnost VV s VH (v minulosti): *Vir, qui veniebat, cantabat.* Muž, který přicházel, zpíval.

předčasnost VV před VH (v minulosti): *Vir, qui venerat, praemio affectus est.* Muž, který přišel, byl odměněn.

2. Důvodové věty

- bývají uvozeny spojkami *quod, quia, quoniam*, překládáme protože:

současnost VV: *Amabam eam, quoniam pulchra erat.* Miloval jsem ji, protože byla krásná.

předčasnost VV: *Affui, quoniam ab eo petitus eram.* Pomohl jsem, protože mě (o to) požádal.

3. Podmínkové věty

- bývají uvozeny spojkou *si/nisi*, která se překládá jako jestliže/jestliže ne;

- indikativní věty podmínkové vyjadřují podmínku skutečnou, tj. reálnou, která může být jako u ostatních typů indikativních vět buď a/ současná s dějem VH, nebo b/ předčasná před dějem VH;

a/ současnost VV: *Si bona erit, amabo eam.* Bude-li dobrá, budu ji milovat.

b/ předčasnost VV: *Si ad me epistulam scripserit, respondebo.* Napíše-li mi dopis, odpovím.

4. Časové věty se spojkou cum

- **cum temporale** (v záporu *cum non*) je typem indikativní časové věty, která se pojí zpravidla s budoucím časem, spojku překládáme jako když/až:

současnost VV: *Cum dormiebo, felix ero.* Když/až budu spát, budu šťasten.

předčasnost VV: *Cum veneris, cenabimus.* Když/až přijdeš, najíme se.

- **cum iterativum** (v záporu *cum non*) vyjadřuje, že se nějaký děj (předčasný nebo současný s dějem VH) opakoval, spojku překládáme jako kdykoliv:

současnost VV: *Cum laborabo, cantabo.* Kdykoliv budu pracovat, budu si zpívat.

předčasnost VV: *Cum veneris, curabo te.* Kdykoliv přijdeš, vyléčím tě.

Spojení *cum iterativum* s perfektem ve VV a přítomným ve VH se užívá k vyjádření skutečnosti obecně platné v přítomnosti, minulosti, budoucnosti (tzv. gnómské vyjádření), v takovémto **výjimečném** případě překládáme perfektem do češtiny časem budoucím:

Gnómské vyjádření: *Cum te vidi, doleo.* Kdykoliv tě spatřím, cítím bolest.

Ale:

opakování v minulosti: *Cum te videram, dolui.* Kdykoliv jsem tě spatřil, pocítil jsem bolest.

opakování v budoucnosti: *Cum te videro, dolebo.* Kdykoliv tě spatřím, pocítím bolest.

II. Věty konjunktivní

Konjunktiv v latinských větách vedlejších bývá výrazem stavu odchylného od skutečnosti (může mít různé významové odstíny jako vůli, možnost/potencialitu, neskutečnost/irealitu apod.), nebo výrazem závislosti věty vedlejší na větě hlavní. Podle toho se pak do češtiny překládá kondicionálem nebo indikativem.

1. Účelové a obsahové věty

- bývají uvozeny spojkou *ut* (v záporu *ne*), překládáme jako *aby* (*aby ne*);
- konjunktiv se vyskytuje pouze ve vedlejší větě a je závislý na čase věty hlavní a/ ve VH je tzv. čas hlavní (fut. I., prez.), ve VV je konjunktiv přítomnosti, b/ ve VH je čas vedlejší (tzn. jakýkoliv čas minulý – imperfektum nebo perfektum), ve VV je konjunktiv imperfekta;
- do češtiny se konjunktivy účelových vět překládají indikativem;

a/ po čase hlavní: *Rogat (rogabit) me, ut ei adsim.* Žádá (požádá) mě, abych mu pomohl.

b/ po čase vedlejší: *Rogabat (rogavit) me, ut ei adessem.* Žádal (požádal) mě, abych mu pomohl.

2. Časové věty se spojkou *cum*

- **cum historicum** vyjadřuje časovou okolnost k ději minulému (!), vedlejší věta bývá uvozena spojkou *cum* (v záporu *cum non*), překládáme ji jako *když* (*když ne*);
- konjunktiv bývá pouze ve vedlejší větě a vyjadřuje a/ současnost s dějem věty hlavní (konjunktiv imperfekta), b/předčasnost před dějem věty hlavní (konjunktiv plusquamperfekta);
- do češtiny oba konjunktivy překládáme indikativem minulých sloves a/ nedokonavých, b/ dokonavých

a/ současnost VV s VH: *Cum pater veniret, loquebatur.* Když otec přicházel, mluvil.

b/ předčasnost VV před VH: *Cum pater venisset, sedit.* Když otec přišel, posadil se.

3. Podmínkové věty

- jsou uvozeny spojkou *si* (v záporu *nisi*)
- konjunktivní věty podmínkové dělíme na potenciální a ireálné, konjunktiv bývá zpravidla ve větě hlavní i vedlejší.

A. Podmínkové věty potenciální

- spojka *si* (v záporu *nisi*) se překládá jako *kdyby* (*kdyby ne*), *jestliže by* (*jestliže by ne*)
- vyjadřují možnost a/ nedokonavou (konjunktiv přítomnosti), nebo b/ dokonavou (konjunktiv perfekta)
- abychom při překladu do češtiny odlišili možnost od neskutečnosti v přítomnosti, kondicionál přítomný doprovázíme jistotně–modálními příslovci *snad*, *asi*

a/ nedokonavá potencialita: *Si mihi adsis, praemio afficiaris.* Kdybys mi snad pomáhal, dostával bys asi odměnu.

b/ dokonavá potencialita: *Si mihi affueris, praemio affectus sis.* Kdybys mi snad pomohl, asi bys dostal odměnu.

B. Podmínkové věty ireálné

- spojka *si* (v záporu *nisi*) se překládá jako *kdyby* (*kdyby ne*)
- vyjadřují neskutečnost a/ v přítomnosti (konjunktiv imperfekta), b/ v minulosti (konjunktiv plusquamperfekta)

- do češtiny překládáme a/ kondicionálem přítomným, b/ kondicionálem minulým

a/ irealita v přítomnosti: *Si mihi adesses, praemio afficeris.* Kdybys mi pomáhal/pomohl, dostával/dostal bys odměnu.

b/ irealita v minulosti: *Si mihi affuisses, praemio affectus esses.* Kdybys mi byl pomáhal/pomohl, byl bys dostával/dostal odměnu.